

***

Ερευνητικό Πρόγραμμα Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: “Θεσσαλονίκη Μητρόπολη των Βαλκανίων”

ΝΙΚΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ*

Το ερευνητικό έργο αυτό πρόγραμμα είναι μέρος των δράσεων του Προτύπου Σχεδίου για την Ανάπτυξη και Αναβίωση του Ιστορικού Εμπορικού Κέντρου της Θεσσαλονίκης.

Τον Οκτώβριο 1991 η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας πήρε την πρωτοβουλία για την υποβολή προς την αρμόδια Γενική Διεύθυνση XVI της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενός Προτύπου Σχεδίου για την ανάπτυξη και αναβίωση του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης. Η πρωτοβουλία αυτή είχε ευτυχή κατάληξη και η Επιτροπή, στο τέλος του 1991, ενέκρινε τη χορήγηση ποσού ύψους έως 5.475 εκατομμυρίων ECU (περίπου 1.400 εκ. δρχ.). Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει Ευρωπαϊκή συμμετοχή σε ποσοστό 75% της δαπάνης, ενώ το υπόλοιπο 25% (περίπου 350 εκ. δρχ.) θα καταβληθεί ως εθνική συμμετοχή από τους φορείς υλοποίησης των έργων. Το ύψος της συνολικής επενδυτικής προσπάθειας ανέρχεται έτσι σε 1.750 εκ. δρχ.

Η χρηματοδότηση αυτή αποδίδει στην ανάπτυξη και ανάπλαση του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, με ενέργειες που αφορούν το βασικό ιστό των πεζοδρόμων, παρεμβάσεις ανάπλασης (στην περιοχή των Λαδάδικων, στην περιοχή του Αγίου Μηνά, στην περιοχή των Λουλουδάδικων, στην περιοχή της Πλατείας Χρηματιστηρίου, στην περιοχή Μπεξεστένι, στην περιοχή της αρχαίας αγοράς), καθώς και ενέργειες κατάρτισης και ανταλλαγής εμπειριών. Σε κάθε περιοχή και

---

* Νίκος Κομνηνός, Αναπλ. Καθηγητής, Τομέα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, ΑΠΘ.

ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, προβλέπονται θεσμικές ρυθμίσεις και τροποποιήσεις του σχεδίου πόλεως, απομάκρυνση χρήσεων που ενοχλούν, παρεμβάσεις αναβάθμισης στο δημόσιο χώρο και στις πλατείες, πεζοδρομήσεις, αποκατάσταση και επανάχρηση των μνημείων, αποκατάσταση των διατηρητέων, αναμόρφωση των όψεων των οικοδομών και των εξωτερικών στοιχείων των καταστημάτων. Συνολικός στόχος της παρέμβασης είναι η αναβάθμιση του χώρου της κεντρικής εμπορικής περιοχής της πόλης, γεγονός που θα συμβάλλει στην ευρύτερη αναβάθμιση και διεθνοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων της Θεσσαλονίκης. Αναμένεται ότι η παρέμβαση αυτή μαζί με άλλες θα προσδώσουν στη Θεσσαλονίκη χαρακτήρα βαλκανικού μητροπολιτικού κέντρου.

Παράλληλα, και όπως προέβλεπε το οργανόγραμμα του Προτύπου Σχεδίου, ορίστηκαν οι καθηγητές του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Γ. Κονταξάκης, Α. Λαγόπουλος, Ε. Τζεκάκης, Π. Τζώνος και ο αναπληρωτής καθηγητής Ν. Κομνηνός ως εξωτερικοί εμπειρογνώμες για την τεχνική στήριξη του Προτύπου Σχεδίου. Στους παραπάνω και στην επίκουρη καθηγήτρια Ε. Ανδρικοπούλου ανετέθη η πρώτη φάση ενός συνθέτου ερευνητικού προγράμματος, με αντικείμενο την “Επεξεργασία Ειδικών Θεμάτων, την Εκτίμηση Επιπτώσεων, την Αξιολόγηση των Αποτελεσμάτων του Προτύπου Σχεδίου Ανάπτυξης και Αναβίωσης του Ιστορικού Εμπορικού Κέντρου Θεσσαλονίκης”. Το πρόγραμμα αυτό αποδέλπει στην στήριξη του εκτελούμενου προγράμματος ανάπλασης του ιστορικού εμπορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης, στην αξιολόγηση των δράσεων της ανάπλασης ως προς την ανάδειξη της Θεσσαλονίκης σε μητροπολιτικό κέντρο των Βαλκανίων και στην προετοιμασία της συνέχισης και επέκτασης του Προτύπου Σχεδίου.

1. Σκοπιμότητα της Έρευνας

Στόχος του ερευνητικού προγράμματος αυτού ήταν να εξεταστεί *η συνοχή των δράσεων* του Προτύπου Σχεδίου, να *αξιολογηθούν οι δράσεις του ως προς* την προώθηση της Θεσσαλονίκης σε επιχειρηματικό κέντρο της Βαλκανικής και να *διερευνηθούν συμπληρωματικές δράσεις* που συμβάλλουν στον στόχο αυτό.

Το κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίστηκε αφορούσε τη σύνδεση των αναπλάσεων στο κέντρο της Θεσσαλονίκης με τη διεθνοποίηση της πόλης στον Ευρωπαϊκό χώρο και με το μετασχηματισμό της σε χρηματιστηριακό και εμπορικό κέντρο των Βαλκανίων. Αυτό ήταν ένα ιδιαίτερα δύσκολο πρόβλημα που ξεπερνούσε τις συνήθεις φιλοδοξίες των αναπλάσεων, όπως είναι η ανακατασκευή και ποιοτική αναβάθμιση

του κτισμένου χώρου των πόλεων.

Η εμπειρία από αντίστοιχα προγράμματα ανάπτυξης κεντρικών περιοχών Ευρωπαϊκών μητροπόλεων υποδείκνυε ότι βασικός μοχλός των αναπλάσεων που στοχεύουν στην προσέλκυση κινητών επενδύσεων είναι αρχικά οι επενδύσεις του δημοσίου και οι ιδιωτικές επενδύσεις στη συνέχεια. Επενδύσεις του δημοσίου τομέα και προβολή της περιοχής “εισρέουν” σε επιλεγμένες κεντρικές περιοχές των μητροπόλεων για να προσελκύσουν στην συνέχεια επενδύσεις από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι δημόσιες επενδύσεις έχουν ρόλο καταλύτη: να δημιουργήσουν ένα αρχικό πλαίσιο υποδοχής των ιδιωτικών επενδύσεων, να διαμορφώσουν τον εξωτερικό χώρο και τις βασικές υποδομές, να διαφημίσουν την περιοχή, να πείσουν τους ιδιώτες επενδυτές ότι διανοίγεται μια νέα αγορά. Μ’ αυτήν την έννοια, κρίσιμα σημεία που καθοδήγησαν την έρευνα ήταν: (1) η συμπληρωματικότητα δημοσίων και ιδιωτικών παρεμβάσεων, (2) η συμπληρωματικότητα πόλης και επιχειρήσεων, (3) η διαμόρφωση του δημόσιου χώρου της πόλης και (4) η προβολή και διαφήμιση της πόλης και της ανάπτυξης.

2. Δομή της Έρευνας

Για να εξυπηρετηθούν οι παραπάνω στόχοι, η έρευνα χωρίστηκε σε έξι υποπρογράμματα, που επεξεργάζονται επιμέρους αλλά διασυνδεδεμένα θέματα. Συνοπτικά, αντικείμενο κάθε υποπρογράμματος, που παρουσιάζεται στον αντίστοιχο τόμο, είναι:

“Οι αναπλάσεις στο κέντρο και η διεθνοποίηση της πόλης” (Επιστημονικός υπεύθυνος Ν. Κομνηνός). Περιλαμβάνει: (1) Την ανάλυση του χαρακτήρα των οικονομικών δραστηριοτήτων του κέντρου, (2) τη διερεύνηση των δυνατοτήτων προσέλκυσης εδρών διεθνικών επιχειρήσεων και διεθνών οργανισμών και (3) την επισήμανση περιοχών και διατηρητέων κτισμάτων του κέντρου που μπορούν να υποδεχθούν νέες δραστηριότητες διεθνούς εμβέλειας.

“Η οριοθέτηση και διερεύνηση δομικών παρεμβάσεων στο κέντρο της Θεσσαλονίκης” (Επιστημονικός υπεύθυνος Α. Φ. Λαγόπουλος). Αφορά: (1) την σύγκριση της συμβατότητας των προτάσεων του Προτύπου Σχεδίου με το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της Θεσσαλονίκης και (2) την αξιολόγηση των συνεπειών από την υλοποίηση των έργων του Προτύπου Σχεδίου στο χαρακτήρα και στις λειτουργικές διαστάσεις του ιστορικού εμπορικού κέντρου.

“Ο σχεδιασμός στοιχείων του δημόσιου εξοπλισμού στο κέντρο της Θεσσαλονίκης” (Επιστημονικός υπεύθυνος Γ. Κονταξάκης). Περιλαμβάνει τη σχεδιαστική αναβάθμιση επιλεγμένων σημείων του κέντρου της

Θεσσαλονίκης, όπως (1) οι εισοδοί στο ιστορικό κέντρο, (2) ο φωτισμός δημοσίων χώρων και διατηρητέων κτισμάτων, (3) η οργάνωση φυσικών στοιχείων δεντροφύτευσης και πρασίνου, (4) ο σχεδιασμός στοιχείων δημοσίου εξοπλισμού της πόλης.

“Ο σχεδιασμός νέων υποδομών τοπικής καλωδίωσης και επικοινωνίας στο κέντρο της πόλης” (Επιστημονικός υπεύθυνος **Ε. Τζεκάκης**). Το υποπρόγραμμα αυτό επεξεργάζεται προτάσεις που αναβαθμίζουν την κεντρική Θεσσαλονίκη ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες επικοινωνίας. Εντοπίζει τις αναγκαίες υποδομές και υπηρεσίες ηλεκτρονικής πληροφόρησης και προτείνει ένα προσχέδιο ανάπτυξης δικτύου νέων υποδομών επικοινωνίας των επιχειρήσεων του εμπορικού κέντρου.

“Η διερεύνηση των θεσμικών δυνατοτήτων παρέμβασης σε ιστορικά κτίσματα και σύνολα” (Επιστημονικός υπεύθυνος **Ε. Ανδρικοπούλου**). Περιλαμβάνει: (1) τη συστηματική διατύπωση των θεσμικών δυνατοτήτων παρέμβασης σε ιστορικά κτίσματα, (2) την τυπολόγηση των τρόπων παρέμβασης για την αξιοποίηση των κτισμάτων στο ιστορικό κέντρο και (3) την εξειδίκευση των μηχανισμών και των μορφών συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για την αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου.

“Η επικοινωνία του προτύπου σχεδίου με τους αποδέκτες του” (Επιστημονικός υπεύθυνος **Π. Τζώνος**), που αφορά θέματα σχετικά με την προβολή του Προτύπου Σχεδίου. Ως τέτοια θέματα έχουν επιλεγεί (1) η συγκέντρωση και προετοιμασία υλικού για τη σύνταξη και έκδοση συνοπτικού οδηγού προβολής των χαρακτηριστικών του κέντρου και του πολιτιστικού και οικονομικού προφίλ της πόλης και (2) η προετοιμασία ευρωπαϊκού διαγωνισμού, με αντικείμενο την ανάδειξη ειδικών περιοχών και κτισμάτων του κέντρου της Θεσσαλονίκης.

Οι επεξεργασίες αυτές έχουν αναλυτικό χαρακτήρα, αφορούν την περιοχή του Προτύπου Σχεδίου και το άμεσο περιβάλλον της και μελετούν ένα μεγάλο φάσμα θεμάτων για την ευρύτερη δυνατή προσέγγιση του προβλήματος της ανάπλασης και βαλκανικής διεθνοποίησης της Θεσσαλονίκης. Η ανάλυση και οι προτάσεις δίνουν την ευκαιρία να συγκροτηθεί ένα συνεκτικό σχέδιο παρεμβάσεων στο κέντρο της πόλης για την ανάδειξη της Θεσσαλονίκης σε σημαντικό κέντρο οικονομικών υπηρεσιών και εμπορίου στα Βαλκάνια.

3. Βασικές Προτάσεις της Έρευνας

Από τα υποπρογράμματα αυτά συγκροτείται ένας κορμός προτάσεων που αναβαθμίζουν τη Θεσσαλονίκη και συμβάλλουν στην ανάδειξη της σε επιχειρηματικό κέντρο της Βαλκανικής. Οι προτάσεις ανήκουν σε 4

κατηγορίες και απεικονίζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

A. Διαμόρφωση περιοχών υποδοχής δραστηριοτήτων διεθνούς εμβέλειας

1. Διαμόρφωση νέας περιοχής γραφείων, πύργων και εμπορίου στη δυτική επέκταση του κέντρου της πόλης.
2. Δημιουργία Βαλκανικού Χρηματιστηρίου Εμπορευμάτων και Εμπορικού Κέντρου.
3. Ανάπλαση διατηρητέων κτισμάτων για την υποδοχή εδρών επιχειρήσεων, τραπεζών και διεθνών οργανισμών.
4. Διαμόρφωση περιοχής φεστιβαλικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων κινηματογράφου και τηλεόρασης σε διατηρητέα της δυτικής επέκτασης του κέντρου.

B. Αναβάθμιση υποδομών και εικόνας της πόλης

5. Διαμόρφωση πάρκου, νέας δυτικής εισόδου και του κόμβου δικαστηρίων.
6. Επαναπροσδιορισμός της οπτικής σχέσης του λιμανιού με την περιβάλλουσα περιοχή.
7. Ανάπτυξη νέων υποδομών επικοινωνίας και μεταφοράς πληροφορίας με τεχνολογία οπτικών ινών στο κέντρο.
8. Οριοθέτηση και οπτική ανάδειξη των εισόδων του ιστορικού κέντρου.
9. Διαμόρφωση αρχαιολογικών περιπάτων.
10. Εκτεταμένες πεζοδρομήσεις, δενδροφυτεύσεις και εξοπλισμός του κέντρου.

Γ. Θεσμικές ρυθμίσεις διευκόλυνσης της εγκατάστασης

11. Ίδρυση Οργανισμού αποκατάστασης και αξιοποίησης διατηρητέων κτισμάτων.
12. Ίδρυση Οργανισμού συνεργασίας ιδιωτικών-δημοσίων επενδύσεων και συναφείς δράσεις προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων.

Δ. Έργα προβολής και ενημέρωσης επενδυτών

13. Έκδοση οδηγού προβολής του εμπορικού κέντρου.
14. Προκήρυξη εθνικών και διεθνών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών.
15. Συστηματική ενημέρωση επενδυτών (κατασκευαστικών εταιρειών, μεγάλων επιχειρήσεων, διεθνών οργανισμών).

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δράσεις που διαμορφώνουν χώρους για την προσέλκυση και εγκατάσταση επιχειρήσεων και οργανισμών διεθνούς εμβέλειας. Προτείνεται η διαμόρφωση υποδοχών για διαστηριότητες αυτού του τύπου σε τρία πεδία: (1) εντός των σημερινών ορίων του Προτύπου Σχεδίου, στην περιοχή της Πλατείας Χρηματιστηρίου, (2) σε μία σειρά διατηρητέων κτισμάτων στο παλιό εμπορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης και (3) σε ένα νέο σύμπλεγμα χώρων γραφείων στη δυτική επέκταση του κέντρου της πόλης.

Ειδικά για τη δυτική επέκταση του κέντρου, εκτιμήθηκε ότι η πραγμάτωση της Θεσσαλονίκης ως οικονομικής μητρόπολης των Βαλκανίων συνεπάγεται μια έκρηξη των εμπορικών και τριτογενών χρήσεων και του κέντρου της πόλης ειδικότερα. Αν πράγματι αποτελέσει

η Θεσσαλονίκη σημαντικό εμπορικό και επιχειρηματικό κέντρο της Βαλκανικής, τότε η δυτική επέκταση του κέντρου είναι η μοναδική λύση για να καλυφθεί η σημαντική ζήτηση και οι ανάγκες που θα δημιουργηθούν για χώρους επαγγελματικής εγκατάστασης και εμπορίου.

Κεντρική θέση στο νέο σύμπλεγμα γραφειακών και εμπορικών χώρων καταλαμβάνει το Βαλκανικό Χρηματιστήριο Εμπορευμάτων και Εμπορικό Κέντρο. Το Βαλκανικό Χρηματιστήριο Εμπορευμάτων (ΒΧΕ) θα είναι ένας χώρος ανοιχτής συναλλαγής, με αντικείμενο πρώτες ύλες και τυποποιημένα προϊόντα. Θα λειτουργεί όπως τα χρηματιστήρια αξιών. Το Βαλκανικό Εμπορικό Κέντρο (ΒΕΚ) θα αποτελεί ένα κλασικό διεθνές εμπορικό κέντρο κατά τα πρότυπα των χωρών της νοτιοανατολικής Ασίας. Στα κέντρα αυτά συγκεντρώνονται παραγωγοί οι οποίοι εκθέτουν μόνιμα τα προϊόντα τους και είναι διαθέσιμοι για συζητήσεις, παρουσιάσεις και διαπραγματεύσεις.

Επιπλέον όμως, η προτεινόμενη λειτουργική και μορφολογική αναδιάρθρωση της περιοχής αυτής αποβλέπει στην συγκρότηση ενός πόλου νέων δραστηριοτήτων του τριτογενή και ειδικότερα στη συγκέντρωση επιχειρήσεων διακίνησης εμπορευμάτων, εισαγωγών-εξαγωγών, λογιστικής των μεταφορών, ναυτιλιακών επιχειρήσεων, προμηθευτών, χρηματιστηριακών υπηρεσιών και ασφαλειών, αλλά και άλλων δραστηριοτήτων, όπως είναι η δημιουργία μεγάλου εμπορικού κέντρου σε συνδυασμό με χώρους ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, περιοδικών καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων σε σχέση με τον κινηματογράφο στα διατηρητέα βιομηχανικά κτήρια της περιοχής.

Η δεύτερη ενότητα προτάσεων αφορά την αναβάθμιση των υποδομών και της εικόνας της πόλης. Εδώ οι προτάσεις επικεντρώνονται στην επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται με τη νέα δυτική είσοδο, τον κόμβο των δικαστηρίων, τη μετεγκατάσταση του παλιού σιδηροδρομικού σταθμού και η διαμόρφωση του πάρκου.

Για την εικόνα της πόλης η επεξεργασία επικεντρώνεται σ' ένα σύνολο παραδειγματικών εικαστικών παρεμβάσεων που αφορούν τις εισόδους στο ιστορικό κέντρο, δενδροφυτεύσεις και πεζοδρομήσεις, καθώς και τον κινητό εξοπλισμό της πόλης. Είναι γνωστό ότι η εικόνα που προβάλλει μία περιοχή έχει γίνει καταλυτικό στοιχείο για την ελκυστικότητα της και την προσέλκυση κινητών επενδύσεων. Πολλές πόλεις χρησιμοποιούν τις αναπλάσεις και το περιβάλλον ως στρατηγικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας τους. Εικόνα και αγορά συγκροτούν ένα νέο πολεοδομικό σύστημα, που έχει την ικανότητα να προσελκύει επενδύσεις και θέσεις εργασίας.

Η τρίτη ενότητα προτάσεων αφορά θεσμικές ρυθμίσεις που διευκολύνουν την επιχειρηματική εγκατάσταση και τη συνεργασία ιδιωτικού και

δημόσιου τομέα. Οι προτάσεις επικεντρώνονται στη συστηματική διατύπωση των θεσμικών δυνατοτήτων παρέμβασης σε αστικές περιοχές (εμπορικά κέντρα, ιστορικούς τόπους, κλπ.). Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στις δημόσιες παρεμβάσεις κανονιστικού χαρακτήρα και στα περιθώρια ενεργοποίησης του ιδιωτικού τομέα. Η πληροφορία αυτή αποτελεί το πλαίσιο για τη διατύπωση λύσεων για τρόπους απεμπλοκής από θεσμικά αδιέξοδα ή επικαλύψεις αρμοδιοτήτων ανάμεσα σε φορείς (π.χ. δημιουργία ειδικών φορέων ή εταιριών, κλπ.) με ειδική μνεία στην περίπτωση των φορέων και των έργων του Προτύπου Σχεδίου.

Ακόμα, η έρευνα επεκτείνεται στην καταγραφή ειδικών ζητημάτων για τους τρόπους συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στα πλαίσια αστικών αναπλάσεων. Εξετάστηκε η δυνατότητα ίδρυσης ειδικού φορέα για την προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η δυνατότητα παροχής κινήτρων για τη συντήρηση και προστασία των παραδοσιακών κτισμάτων, αλλά και συμπληρωματικές δράσεις, όπως είναι η ρύθμιση της στάθμευσης αυτοκινήτων και των οδικών σημάτων.

Η τέταρτη ενότητα προτάσεων αφορά την προβολή του Προτύπου Σχεδίου και της πόλης. Εδώ η προσέγγιση αφορά την επιλογή αποδεκτών (διεθνείς οργανισμοί, ελληνικές και ξένες επιχειρήσεις, κέντρα που επηρεάζουν την τουριστική πολιτική και κίνηση), τα μέσα προβολής και το χαρακτήρα του εντύπου (οδηγού της πόλης) πάνω στο οποίο θα στηριχθεί η προβολή. Στόχος της προβολής είναι να καταστήσει στους επιλεγόμενους αποδέκτες γνωστές τις ποιότητες της Θεσσαλονίκης που καθιστούν την πόλη ενδιαφέρουσα για επιχειρηματική εγκατάσταση. Η περιγραφή του πολιτιστικού, αλλά και του κοινωνικού και οικονομικού ρόλου της στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης είναι οι βασικοί άξονες που σκιαγραφούν την προτεινόμενη εικόνα της Θεσσαλονίκης.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η προβολή αποκτά έμμεσο χαρακτήρα και διοχετεύεται μέσω εθνικών και ευρωπαϊκών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών και εκθέσεων. Η πρόσφατη ευρωπαϊκή εμπειρία έχει δείξει τα πολλαπλά οφέλη μιας τέτοιας κινητοποίησης του διεθνούς επιστημονικού ενδιαφέροντος για την ανάπλαση μίας πόλης, οφέλη που σε θέματα δημοσιότητας ξεπερνούν τον κύκλο του επιστημονικού κόσμου. Εδώ οι προτάσεις αφορούν την παραδειγματική επεξεργασία και προκήρυξη τριών αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, με την περιγραφή του αντικειμένου, το κτηριολογικό πρόγραμμα, τον τρόπο παρουσίασης, τη διαδικασία κρίσης, κλπ.

Από τις προτάσεις πιστεύω να γίνεται φανερό ότι η έρευνα κατέληξε σε μία στρατηγική για την ανάπλαση και διεθνοποίηση της Θεσσαλονίκης

που αναπτύσσεται σε 4 συμπληρωματικά πεδία παρεμβάσεων: υποδοχείς δραστηριοτήτων, εικόνα της πόλης, συνεργασία ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, προβολή. Η προσέγγιση αυτή δεν έχει φθάσει ακόμη σε μελέτες εφαρμογής, αλλά ανιχνεύει προβλήματα και ορίζει κατευθύνσεις επίλυσης τους. Οι συγκεκριμένες λύσεις θα προκύψουν με τη εμπάθυση στα θέματα εφαρμογής και με την ευρύτερη δυνατή διακίνηση ιδεών μέσα από αρχιτεκτονικούς και πολεοδομικούς διαγωνισμούς.

***

ΤΟΠΟΣ

*Επιθεώρηση αστικών και
περιφερειακών μελετών*

Π. Γετίμης, Γ. Καυκαλάς Αξιολόγηση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων: μεθοδολογία και αξιακό πλαίσιο • **Ε. Ανδρικοπούλου** Συγκρότηση και Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

- **Χ. Κοκκώσης** Αξιολόγηση Προγραμμάτων: η περιβαλλοντική διάσταση
- **Δ. Οικονόμου** Προβλήματα Σχεδιασμού και Υλοποίησης του Πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα
- **Κ. Μελαχρινός** Αξιολόγηση των Διαρθρωτικών Παρεμβάσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: η περίπτωση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα

- *Θέματα Έρευνας • Βιβλιοκρισίες • Θεσμική Επικαιρότητα*
- *Μεταπτυχιακές εργασίες • Ενημερωτικό Βήμα*

7/94

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ**